

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas sayısı:1963/66

Karar sayısı:1965/67

Karar günü:28/12/1965

Resmi Gazete tarih/sayı:19.4.1966/12278

İptal dâvasını açan : Adalet Partisi Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi Grupları.

İptal dâvasının konusu : 6830 sayılı İstimlâk Kanununun 1 inci maddesindeki (Hususi şahıslar lehine yapılacak istimlâk) ile ilgili hükmün Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sının 38 inci maddesine aykırı olduğu ileri sürülmüş ve Anayasa'nın 149. ve geçici 9 uncu maddelerine dayanılarak iptali istenilmiştir.

İLK İNCELEME :

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 15 inci maddesi gereğince 4/3/ 1963 gününde yapılan ilk incelemede iptal dâvasının Adalet Partisinin 22/1/1963 gününde birlikte toplanan Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi Gruplarının 44 sayılı ve 22/4/1962 günlü Kanunun 25 inci maddesinin 2 numaralı bendine uygun kararına dayanılarak 21/2/1963 gününde yani yasada yazılı süre içinde açıldığı görülmüş; ancak dâva dilekçesinde imzaları bulunan Ali Naili Erdem ve Cahit Okurer'in Grup Başkanı veya Başkan Vekili olduklarını bildirir belgenin gönderilmemiş ve gerekçenin açıklanmamış olduğu anlaşıldığından anılan 44 sayılı Kanunun 26 ncı maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca eksiklerin iki ay içinde tamamlanması için davacıya teligat yapılmasına oybirliği ile karar verilmiştir.

Dâva dilekçesinde imzası bulunanlardan Cahit Okurer'in Adalet Partisinin Cumhuriyet Senatosu Grup Başkanı ve Ali Naili Erdem'in yine Adalet Partisinin Millet Meclisi Grup Başkan Vekili olduğunu belirten belgeler ve gerekçe 4/3/1963 günlü kararda verilen süre içinde gönderilerek eksikler tamamlandığından Anayasa'nın 149. ve geçici 9. ve 44 sayılı Kanunun 21., 25. ve geçici 5 inci maddelerine uygun olarak açıldığı sonucuna varılan dâvanın esasının incelenmesi 24/5/1963 gününde kararlaştırılmıştır.

ESASIN İNCELENMESİ:

Dâva dilekçesi ve ekleri, esasa ilişkin rapor; Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülen hüküm, dayanılan Anayasa maddesi, bunların gerekçeleri ve bunlarla ilgili Meclis görüşme tutanakları okunduktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

1 - Dâva konusu hüküm : 6830 sayılı istimlâk Kanununun dâva konusu hükme yer veren 1 inci maddesi şöyledir :

"Amme hükmü şahısları ile müesseseleri tarafından umumi men faatler için lüzumlu işlere tahsis edilmek üzere hususi şahıslara ait gay-rimenkullerin ve kaynakların istimlâki ile hususi şahıslar lehine mahsus kanunlarına müsteniden yapılacak istimlâkler bu kanun hükümlerine tabidir."

2 - Davacının dayandığı Anayasa hükmü : Davacının dayanak olarak ileri sürdüğü Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 38 inci maddesinin konu ile ilgili birinci fıkrası şöyledir :

"Devlet ve kamu tüzel kişileri, kamu yararının gerektirdiği hallerde, gerçek karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların, kanunda gösterilen esas ve

Esas sayısı:1963/66
Karar sayısı:1965/67

usullere göre, tamamını veya bir kısmını kamulaştırmaya veya bunlar üzerinde idari irtifaklar kurmaya yetkilidir."

3 - Dâvanın gerekçesi ve gerekçenin tartışılması :

Davacı Anayasa'nın 38 inci maddesine göre ancak Devlet ve kamu tüzel kişileri lehine ve kamu yararına kamulaştırma yapılabileceğini; buna karşılık dâva konusu hükümde özel kişiler yararına yapılacak kamulaştırmadan da söz edildiğini ve böylece aykırılığın doğduğunu ileri sürmektedir.

Anayasa'nın 38 inci maddesi, mülkiyet hakkına ilişkin genel kuralın bir istisnası olan kamulaştırmanın hangi durumlarda yapılabileceğini açıklamış ancak nasıl yapılacağını kanuna bırakmıştır. 6830 sayılı Kanun, kamulaştırmanın nasıl yapılacağını göstermektedir. Çeşitli kamulaştırmalarda bir usul birliğine varılmasını gerçekleştirmek üzere çıkarılmış, böyle olduğu için, kapsamı belirten 1 inci maddede özel kişiler yararına yapılacak kamulaştırmalara da yer verilmiştir.

Dâva konusu hüküm, özel kişiler yararına kamulaştırma yapılabilmesini sağlayan bir kural koymuş değildir. Bu hüküm, yalnızca özel kanunlarda böyle bir yetkinin bulunması halinde ne yolda işlem yürütüleceğini göstermektedir.

Maddedeki "Hususi şahıslar lehine mahsus kanunlarına müsteniden yapılacak istimlâkler" deyimini bu konuda herhangi bir tereddüde yer bırakmıyacak açıklık ve kesinliktedir. Özel kanunu yetki vermiyorsa, özel kişiler yararına dâva konusu hükme dayanılarak kamulaştırmaya gidilmesi düşünülemeyeceği gibi bu hüküm bulunmasa, yahut kaldırılmış veya iptal edilmiş olsa dahi özel kanunun verdiği kamulaştırma yetkisi yürürlükte kaldıkça kamulaştırma hükmünün işleyeceğinde şüphe yoktur.

Şu duruma göre özel kişiler yararına kamulaştırma yapılabilmesinde Anayasa'ya aykırılık bulunup bulunmadığının incelenme yeri, dâva konusu hüküm değil, ancak böyle bir kamulaştırmaya yetki veren özel kanunlardır. Dâva, bu türlü yasalar hakkında açılmış olmadığından yalnızca özel kişiler yararına, özel kanunlarına dayanılarak yapılacak kamulaştırmaların 6830 sayılı Kanundaki usul ve esaslara bağlı tutulması durumunun Anayasa'ya aykırı bulunup bulunmadığının incelenmesi ile yetinilmesi gerekir. Üyelerden İbrahim Senil, Hakkı Ketenoğlu ve Muhittin Taylan bu görüşe katılmamışlardır.

Anayasa'nın 38 inci maddesi kamulaştırma esas ve usullerinin kanunlarda göstereceğini açıklamaktadır. Dâva konusu hüküm de özel kişiler lehine mahsus kanunlarına dayanılarak yapılacak kamulaştırmalarda 6830 sayılı İstimlâk Kanununda yazılı esas ve usullerin uygulanacağını belirtmekte bulunmuştur. Böyle olunca hükmün Anayasa'ya aykırılığı düşünülemez. Dâvanın reddi gerekir.

4 - SONUÇ :

6830 sayılı İstimlâk Kanununun 1 inci maddesindeki (Hususi şahıslar lehine mahsus kanunlarına müsteniden yapılacak istimlâkler" ile ilgili hüküm Anayasa'ya aykırı bulunmadığından dâvanın reddine Üyelerden İbrahim Senil, Hakkı Ketenoğlu ve Muhittin Taylan'ın gerekçede muhalefetleriyle ve oyçokluğu ile 28/12/1965 gününde Anayasa'nın 149., 152. ve geçici 9 uncu maddeleri gereğince karar verildi.

Esas sayısı:1963/66
Karar sayısı:1965/67

Başkan
Lûtfi Akadlı

Başkanvekili
Rifat Göksu

Üye
Asım Erkan

Üye
Şemsettin Akçoğlu

Üye
İbrahim Senil

Üye
İhsan Keçecioglu

Üye
Celâlettin Kuralmen

Üye
Hakkı Ketenoğlu

Üye
Fazıl Uluocak

Üye
Sait Koçak

Üye
Avni Givda

Üye
Muhittin Taylan

Üye
Ahmet Akar

Üye
Muhittin Gürün

Üye
Lütfi Ömerbaş

MUHALEFET ŞERHİ

6830 sayılı istimlâk Kanununun yürürlüğe girmesinden önce kamulaştırma konusunda çeşitli kanunlar yürürlükte bulunmakta ve bunların her birinde ayrı hükümler yer almakta idi. Bu anormal ve sakıncalı duruma son vermek için, Kanun koyucu, İstimlâk hükümlerinin bir kanunda toplanmasını uygun görmüş ve 6830 sayılı Kanunu kabul etmiştir. Bu kanun, istimlâk müessesesinin ana kanunudur. Kanunun I inci maddesi iki kısımdan ibaret olup, birincisinde âmme hükmü şahısları ve müesseseleri tarafından umumi menfaat için hususi şahıslara ait gayrimenkullerin ve kaynakların istimlâki, ikincisinde ise hususi şahıslar lehine yapılacak istimlâkler öngörülmüş ve her iki istimlâkin bu kanun hükümlerine tabi oldukları açıklanmıştır.

İkinci kısımdaki hüküm, özel kişiler lehine de istimlâk yapılabileceği, ancak bunun, mahsus kanunlarında hüküm bulunmasına bağlı olduğu anlamını taşımaktadır. Başka bir deyimle, özel kişiler lehine istimlâk yapılabileceği ilkesini, maddenin ikinci kısmındaki bu hüküm koymaktadır. Nasıl ki, maddenin birinci kısmında da, âmme hükmü şahısları için istimlâk yapılabileceği hükmü yer almıştır. İstimlâk Kanunu bir ana kanun olduğu için özel kişiler lehine istimlâk yapılabileceği sorununun da çözümü doğaldır. Maddenin ikinci kısmında bu istimlâkin yapılabileceği ifade edilmiş, buna karşılık hangi özel kişiler için istimlâk yapılması lüzumunun hasıl olacağı peşinen bilinemeyeceğinden yalnız bu cihetin belli edilmesi mahsus kanunlarına bırakılmıştır. İstimlâk kanunu Özel kişiler lehine istimlâke cevaz vermese idi; mahsus kanunlarına buna dair hüküm konulamıyacağı kabul edilmelidir. Bunun aksi kabul edilirse, her mahsus kanun vesilesiyle bu konu tartışmalara yol açabilir, çeşitli hal şekillerine bağlanabilir ve bundan hizmet müteessir olur. Kanun koyucu bu ihtimalleri ortadan kaldırmak için özel kişiler lehine istimlâk yapılabileceği ilkesini istimlâk Kanununun birinci maddesinde hükme bağlamıştır. Öte yandan, mahsus kanunla özel bir kişi lehine istimlâk yapılması Öngörülse dahi, bu hükmün Anayasa'ya

Esas sayısı:1963/66
Karar sayısı:1965/67

aykırı olup olmadığı artık incelenemez. Zira, bu hüküm incelenir ve iptal edilirse İstimlâk Kanununun aynı nitelikteki bir hükmünün yürürlükte kalması gibi garip bir durum meydana gelir. Böyle bir duruma da yer kalmamak için İstimlâk Kanununun söz konusu hükmünün ilkeli koyan bir yasama tasarrufu olduğunu kabul etmek ve bunu Anayasa yönünden incelemek zorunludur.

Bu nedenlerle iptali istenilen hükmün Anayasa'ya aykırı olup olmadığının incelenmesi gerektiği kanısında olduğumuzdan bu inceleme yapılmadan, kararda yazılı gerekçelerle dâvanın reddi yolundaki çoğunluk kararına muhalifiz.

Üye
İbrahim Senil

Üye
Hakkı Ketenoglu

Üye
Muhittin Taylan